

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN/ NASIONALE SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

REKENINGKUNDE V1

MEI/JUNIE 2024

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 150

NASIENBEGINSELS:

1. Tensy anders getoon in die nasienriglyne, is strafpunte vir vreemde items slegs van toepassing indien 'n kandidaat nie punte op 'n ander plek in die vraag vir daardie item verloor het nie (geen vreemde-item-strafpunte vir misplaaste items nie). Geen dubbelpenaliserings mag toegepas word nie.
2. Strafpunte vir plasing of swak aanbieding (bv. besonderhede) is slegs van toepassing indien die kandidaat punte vir die bedrae by daardie item(s) verdien het.
3. Tensy anders getoon, ken volpunte toe vir 'n korrekte antwoord. Indien die antwoord foutief is, merk die bewerkings wat getoon is.
4. Indien 'n vooraansuiweringsyfer as 'n finale syfer getoon word, ken die bewerkingspunt toe vir daardie syfer (nie die metodepunt vir die antwoord nie). LW: As syfers in die nasienriglyne vir komponente of bewerkings aangedui word, dra hierdie syfers nie die metodepunt van die finale antwoord ook nie.
5. Tensy anders getoon, moet die positiewe of negatiewe effek van enige syfer in ag geneem word om die punt toe te ken. Indien geen + of – teken of hakie getoon is nie, aanvaar dat die syfer positief is.
6. Waar dit aangedui word, kan deelpunte toegeken word om die verskil in die kwaliteit van kandidate se antwoorde aan te dui.
7. Indien kandidate meer as die verlangde aantal antwoorde verskaf, ondersoek alle antwoorde tot voordeel van die kandidaat. Strafpunte kan toegeken word vir vreemde items indien kandidate volpunte vir 'n vraag gekry het (maks. -2 per vraag)
8. Hierdie nasienriglyne is nie vir verspreiding in die publiek nie, omdat sekere items dalk verkeerde hantering kan impliseer. Aanpassings word gemaak op grond van die nuanses/konteks van sekere vrae.
9. Waar strafpunte toegeken word, kan die finale punte vir daardie afdeling van 'n vraag nie as 'n negatiewe totaal getoon word nie.
10. Waar metodepunt(e) vir 'n bewerking toegeken word, moet die nasiener eers die redelikheid van die antwoord ondersoek voordat die punt toegeken word.
11. 'Bewerking' beteken kontroleer bewerking. 'Een deel korrek' beteken bewerking en een deel korrek.
LW: Kontroleer bewerking moet +, -, x, ÷ wees volgens kandidaat se (geldige) antwoord, of soos in nasienriglyne aangedui.
12. By bewerkings moet geen punte vir bewerkings toegeken word waar die teller & noemer omgeruil is nie. Dit is ook van toepassing op verhoudings.
13. Met die toekenning van metodepunte, maak seker dat kandidate nie volpunte kry vir enige item wat in geheel of gedeeltelik foutief is nie. Dui aan met 'n ☐.
14. Wees bedag daarop dat sommige kandidate geldige alternatiewe buite hierdie nasienriglyne kan gee. Let ook daarop dat een kommentaar meer as een korrekte aspek kan bevat.
15. Kodes: f = vreemde item; p = plasing/aanbieding.

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 10 bladsye.

1.3 STAAT VAN FINANSIËLE POSISIE OP 29 FEBRUARIE 2024

BATES	
NIE-BEDRYFSBATES	10 377 480
Vaste bates	9 952 480
Belegging: Vaste deposito	425 000
BEDRYFSBATES <small>bewerking; een deel korrek</small>	3 848 020 ☒
Voorraad 1 064 200 ✓ – 40 200 ☒ sien 1.2	1 024 000 ☒ *
Handel en ander ontvangbares 744 900 ✓ + 27 300 ☒ + 104 000 ☒ – 8 400 ✓ <small>Huurink. Dir.gelde</small>	867 800 ☒ *
Kontant en kontantekwivalente	1 956 220
TOTALE BATES 10 <small>NBB + BB</small>	14 225 500 ☒

EKWITEIT EN LASTE

GEWONE AANDEELHOUBERSBELANG <small>TE+L – BL – NBL</small>	12 164 650 ☒
Gewone aandelekapitaal	11 151 000 ✓✓
Behoue inkomste 4 <small>Balanseersyfer; aanvaar negatiewe bedrag</small>	1 013 650 ☒
NIE-BEDRYFSLASTE	608 000
Lening: PTA Bank 564 000 twee punte – 168 000 een punt 1 004 000 ✓ – 396 000 ✓✓✓ 5	608 000 ☒ *
BEDRYFSLASTE	1 452 850 ☒ *
Handel en ander betaalbares <small>ouditfooie</small> 518 950 ✓ + 45 600 ☒ – 8 400 ✓	556 150 ☒ *
Aandeehouers vir dividende	472 500 ✓✓#
Korttermyndeel van lening <small>sien NBL</small>	396 000 ☒ #
SAID	28 200 ✓✓#
TOTALE EKWITEIT EN LASTE 11 <small>sien Totale bates</small>	14 225 500 ☒

30

Kontroleer, indien ingesluit in H&AB

-1 vreemde items (maks -2); plasing/aanbieding -1 (maks-1); misplaaste items, ken slegs punte toe vir bewerkings
 Let op Nasienbeginsel 11 by die toeken van metodepunte: 'Bewerking' soos per kandidaat se bewerking, tensy anders aangedui.

TOTALE PUNTE**55**

VRAAG 2

2.1	2.1.1	Likiditeit	✓
	2.1.2	Uitvloei	✓
	2.1.3	Invloei	✓

3

2.2 BEHOUE INKOMSTE-NOTA

*Een deel korrek

Saldo aan begin van die jaar	2 819 000	
Netto wins na belasting (1 950 000 x 70/30) OF 6 500 000 – 1 950 000	4 550 000	✓✓*
Terugkoop van aandele ignoreer hakies	(111 000)	✓✓
Gewone aandeel-dividende ignoreer hakies Tussentyds + finaal	(5 746 000)	✓
Tussentydse dividend (5 728 000 – 2 320 000)	3 408 000	✓✓*
Finale dividend	2 338 000	
Saldo aan einde van die jaar moet TvA en GAD aftrek kontroleer bewerking van bo af	1 512 000	✓*

8

2.3 KONTANTVLOEISTAAT VIR DIE JAAR GEËINDIG 29 FEBRUARIE 2024

*Wees bedag op tekens omgeruil & die gebruik van hakies of grootboekrekeninge

Kontantgevolge van bedryfsaktiwiteite	
Kontant gegenereer uit bedrywighede	
Rente betaal	(966 000)
Dividende betaal	(5 728 000)
Inkomstebelasting betaal (i) (86 000 ✓ + 1 950 000 ✓ – 115 000 ✓) OF – 86 000 – 1 950 000 + 115 000 4	(1 921 000) ✓*#
Kontantgevolge van beleggingsaktiwiteite	
Vaste bates aangekoop (ii) 43 095 000 ✓ + 232 000 ✓ + 1 620 000 ✓ – 39 365 000 OF – 43 095 000 – 232 000 – 1 620 000 + 39 365 000 ✓ 5	(5 582 000) ✓*#
Opbrengs uit die verkoop van vaste bates	232 000
Verandering in beleggings	
Kontantgevolge van finansieringsaktiwiteite	
Opbrengs uit aandele uitgereik (iii)	4 300 000 ✓✓
Aandele teruggekoop (30 000 x 15,80) (30 000 x 3,70) 474 000 ✓✓ + 111 000 ✓ sien 2.2 OF (30 000 x 19,50) drie punte (iv) 6	(585 000) ✓*
Verandering in lenings	
Netto verandering in kontant & kontantekwivalente	
Kontant & kontantekwivalente op 1 Maart 2023	1 030 000
Kontant & kontantekwivalente op 29 Februarie 2024 (v) 2	(3 219 000) ✓✓ Een punt vir korrekte bedrag maar geen hakies

17

*Een deel korrek en tussen hakies; waar geen hakies getoon, ken slegs punte toe vir bewerkinge.

2.4 Bereken die volgende finansiële aanwysers vir die finansiële jaar geëindig 29 Februarie 2024:

Vuurproefverhouding	
BEWERKINGS	ANTWOORD
$\frac{[9\,623\,000 - 4\,190\,000] \text{ twee punte}}{5\,433\,000 \checkmark\checkmark : 18\,310\,000 \checkmark}$	$0,3 : 1 \checkmark$ een deel korrek formaat: x : 1 Aanvaar 0,25: 1

4

Tussentydse dividend per aandeel (in sent)	
BEWERKINGS	ANTWOORD
$\frac{\text{Sien 2.2}}{3\,408\,000 \checkmark} \times 100$ $\frac{1\,420\,000 \checkmark\checkmark}{(1\,450\,000 - 30\,000) \text{ twee punte}}$	$240 \text{ sent} \checkmark$ een deel korrek sente nie verpligtend aanvaar R2,40

4

% Opbrengs op gemiddelde aandeelhoudersbelang (OOAB)	
BEWERKINGS	ANTWOORD
$\frac{\text{Sien 2.2}}{4\,550\,000 \checkmark} \times 100$ $\frac{\frac{1}{2} (28\,248\,000 \checkmark + 25\,729\,000 \checkmark)}{53\,977\,000 \text{ twee punte}}$ $\frac{26\,988\,500 \text{ twee punte}}{53\,977\,000}$	$16,9\% \checkmark$ een deel korrek moet gemid gebruik (1%) %-teken nie nodig; Aanvaar 17% Nie aanvaarbaar 0,169 of 0,17

4

2.4 Alle bewerkings

- Die 'x 100' word NIE aanvaar as 'een deel korrek'
- Merk tellers en noemers as sulks
- GEEN punt word toegeken waar bewerkings by alleenstaande syfers getoon is nie, bv. GEEN punt by R3 408 000 or R4 550 000 indien 'n ander bedrae(e) bygetel of afgetrek is van hierdie bedrae nie

TOTALE PUNTE	40
--------------	----

VRAAG 3

3.1

Verduidelik hoe die kliënte op die verandering in die winsopslagpersentasie gereageer het en of dit die maatskappy bevoordeel het of nie.

TWEE toepaslike punte ✓ ✓ vergelykende syfers ✓ ✓ **deelpunte vir onvolledige/onduidelike antwoorde**

- Gemiddelde spandering deur klante het verhoog (van R120 000) tot R160 000, waarskynlik deur beter bemaking of kredietterme.
- Verkoopsinkomste verhoog **(van R33,6m) tot R39,2m**, ten spyte van 'n verhoging in die % winsgrens.
- **Klante het steeds die besigheid ondersteun, ten spyte van die verhoging in die % winsgrens (van 40%) tot 60.**
- **Daling in die getal klante (van 280) tot 245 / met 35 / met 12,5%.**

4

3.2

Lewer kommentaar op die bedryfsdoeltreffendheid van die maatskappy oor die afgelope twee jaar. Haal TWEE finansiële aanwysers aan.

TWEE finansiële aanwysers ✓ ✓ syfers en tendense ✓ ✓

- % bedryfsuitgawes op verkope verbeter/**verminder** (van 28%) tot 22%/**met 6%-punte / met 21,4%**
- % bedryfswins op verkope verbeter/**verhoog** (van 10,2%) tot 15,6% / **met 5,4%-punte / met 52,9%**
- % netto wins op verkope verbeter/**verhoog** (van 8,8%) tot 13,5% / met **4,7%-punte / met 53,4%**

% Winsgrens word NIE aanvaar NIE

4

3.3.1

Een van die aandeelhouers kan nie verstaan waarom die skuld-ekwiteit-verhouding in 2024 vermeerder het ten spyte van die toename in die lening nie. Gee aan hom 'n verduideliking hiervoor.

Rede ✓✓

Die maatskappy het hul aandelekapitaal verhoog / het die lening verhoog.

2

3.3.2

Die hoof- finansiële beampte (HFB) is van mening dat die verhoging in die lening 'n goeie besluit was. Afgesien van die skuld-ekwiteit-verhouding, verskaf TWEE punte om sy opinie te ondersteun, EEN relevante finansiële aanwyser ingesluit.

Finansiële aanwyser ✓ syfers en tendense ✓
Verduideliking (vergelyking met rente op lening) ✓✓

PUNT 1

- **% OOTKA verbeter (van 11%) tot 19,7% / met 8,7%-punte / met 79%**

PUNT 2

- Die graad van hefboomfinansiering het van negatief na positief verander. Opbrengs is nou hoër as % rente op lenings van 13% p.j.

4

3.4.1 Lewer kommentaar daarop of die aandeelhouders tevrede behoort te wees met die opbrengs op hulle belegging. Verduidelik TWEE punte, EEN relevante finansiële aanwyser ingesluit.

Finansiële aanwyser ✓ syfers en tendens ✓

Verduideliking (vergelyk met alternatiewe belegging) ✓✓

PUNT 1	% OOAB het aansienlik verbeter (van 8%) tot 15,6% / met 7,6%-punte / met 95%
PUNT 2	Dit het die opbrengs op meeste ander beleggings by verre uitpresteer (7% p.j.).

4

3.4.2 Lewer kommentaar op die verdienste per aandeel (VPA) en verduidelik die impak daarvan op die dividenduitbetalingsbeleid wat die direkteure aangeneem het.

VPA: syfers en tendens ✓ Verduideliking ✓

DUK: syfers en tendens ✓ Verduideliking ✓

deelpunte vir onvolledige/onduidelike antwoorde

VERDIENSTE PER AANDEEL	VPA verhoog (van 113c) tot 224c / met 111c / met 98%. Dit dui op verhoogde winste wat die maatskappy behaal het.
DIVIDEND-UITBETALINGS-BELEID	Dividenduitbetalings-koers het verminder (van 80%) tot 40% / met 40%-punte/ met 100%, wat die besigheid in staat gestel het om 'n groter deel van die verdienste te behou tot voordeel vir die besigheid, wat dit in die toekoms kan aanwend.

4

3.5 Lewer kommentaar op die aandeelprys se prestasie op die aandelebeurs (JSE). Noem TWEE punte, met syfers en tendense.

PUNT 1	Markprys van aandele het verbeter (van 1 342c) tot 1 610c / met 268c ✓ a.g.v. goeie opbrengste verdien / positiewe beeld vir die maatskappy. ✓
PUNT 2	<ul style="list-style-type: none"> In 2024 het markprys (1610c) het NBW (1 543c) oortref met 67c ✓ wat dui op 'n goeie /sterk vraag na die aandele. ✓ <p>OF</p> <ul style="list-style-type: none"> In 2023 het die NBW (1 413c) markprys (1 342c) met 71c oortref; dui op 'n swak vraag na die aandele. <p>LW: GEEN punte word toegeken as slegs die NBW vir beide jare vergelyk word nie.</p>

3.6.1

Allan Ashwin besit aandele in Britesun Bpk. Hy is tevrede met sy belegging in hierdie maatskappy se aandele. Verskaf TWEE punte, met syfers of berekeninge, wat sy mening ondersteun.

TWEE geldige punte ✓✓ ✓✓ met syfers ✓✓ deelpunte vir onvolledige/onduidelike antwoorde

PUNT 1	<ul style="list-style-type: none"> Sy opbrengs (dividende) is 11,5% (90/780) van die prys wat hy vir die aandele betaal het / hy het R324 000 (360 000 x 90/100) verdien.
PUNT 2	<ul style="list-style-type: none"> Hy het 780c per aandeel betaal wat nou 1 610c werd is. Dis 830c / 106,4% meer as wat hy daarvoor betaal het. Sy opbrengs het van 8% tot 15,6% / met 7,6%-punte / met 95% verhoog. Die dividendopbrengs op huidige aandeelprys is 5,6% (90/1610)
LW: Kontak die DBE IM waar kandidate die Div.opbrengs ("Div.yield") (DPA/MP) as 'n antwoord aangebied het.	

4

3.6.2

Die maatskappy beplan om in die volgende finansiële jaar addisionele nuwe aandele, gelykstaande aan 20% van die uitgereikte aandeelkapitaal, aan bestaande aandeelhouders uit te reik. Allan het aangedui dat hy nie hierdie aanbod sal aanvaar nie. Verduidelik hoe hierdie besluit sy % aandeelhouding sal beïnvloed. Verskaf 'n berekening of syfers om jou verduideliking te ondersteun.

Wees bedag op gekombineerde verduideliking met syfers en/of berekeninge.

Deelpunte vir onvolledige/onduidelike antwoorde

BEREKENING Syfers of berekening	<ul style="list-style-type: none"> Hy is huidiglik 'n meerderheidsaandeelhouer, want hy besit 51,4% ✓✓ (360 000/700 000) van die aandele. Sy % aandeelhouding sal daal tot 42,9% ✓✓ (360 000/840 000).
VERDUIDELIKI NG Enige EEN punt ✓✓ Wees bedag op verduidelikings in die berekeninge-deel	<ul style="list-style-type: none"> Hy sal nie meer 'n meerderheidsaandeelhouer in die maatskappy wees nie. Hy kan dus nie meer volle invloed oor besluitneming in die maatskappy uitoefen nie. Hy kan nie meer 'n verskil in die maatskappy maak nie.

6

3.7

Afgesien van die punte hierbo genoem, noem TWEE verskillende faktore wat aandeelhouders se stemme om hierdie bonusse goed te keur, sal beïnvloed.

Enige TWEE toepaslike punte ✓✓ ✓✓ deelpunte vir onvolledige/onduidelike antwoorde
 Syfers nie 'n vereiste.

PUNT 1	<ul style="list-style-type: none"> Likiditeit / bedryfskapitaal is meer effektief beheer (Bedryfskapitaalverh. 1,8:1, Vuurproef, 0,9:1) Onproduktiewe vaste bates is verkoop (R1 100 000) wat die maatskappy se kontantvloei kan verbeter.
PUNT 2	<ul style="list-style-type: none"> Kontant uit bedrywighede gegenereer het verhoog (met R2 921 500 / met 75,6%) Maatskappy se finansiële prestasie het verbeter met minder werknemers en direkteure as in 2023. (van 43 na 38)

4

TOTALE PUNTE	40
--------------	----

VRAAG 4

- 4.1 Die drie Direksielede wat in hierdie saak geïmpliseer word, besit elkeen 150 000 aandele. Bereken die verlies wat Loma en die twee direkteure vermy het deur hul aandele op 13 April 2023 te verkoop.

BEWERKINGS	ANTWOORD
$150\,000 \checkmark \times \overset{(R105 - R8)}{R97} \checkmark$ <p>OF 15 750 000 – 1 200 000</p> <p>OF (47 250 – 3 600 000)/3</p> <p>Wees bedag op alternatiewe uiteensetting van bewerkings</p>	<p>R14,55-miljoen ☒</p> <p>OF</p> <p>R14 550 000</p>

3

- 4.2 Verduidelik waarom die teksboodskap so belangrik vir die speurders is.

Enige toepaslike punt ✓✓

Deelpunte vir onvolledige/onduidelike antwoorde

Dit verskaf bewyse dat 'n misdaad gepleeg is / hulle sal presies weet watter direkteure aangekla moet word / die persoon wat inligting gelek het kan maklik nagespeur word / verskaf bewyse van partye betrokke / ondersoekers kan bepaal wat die bedoeling van gedeelde inligting was / dit verskaf eenvormigheid tussen verskillende bronne van bewyse wat die saak teen die geïmpliseerde persone kan versterk.

Verduidelik waarom jy dink dat hierdie misdaad 'binnehandel' genoem word.

Enige toepaslike punt ✓✓

Deelpunte vir onvolledige/onduidelike antwoorde

Dit is bedrog gebaseer op private inligting rakende die verhandeling (koop/verkoop) van aandele wat nog nie aan ander rolspelers, wat ook deur hierdie inligting geraak gaan word, bekend is nie. / Die direkteure ('binne-partye') het toegang tot hierdie inligting gehad wat hulle 'n voordeel bo andere gegee het / die gebruik van sensitiewe inligting vir eie gewin, toon 'n misbruik van mag/posisie.

4

- 4.3 Verduidelik hoe die drastiese en vinnige daling in die aandeleprys, asook die bedrieglike finansiële state moontlik die huidige aandeelhouders en ook die werknemers kan beïnvloed.

Deelpunte vir onvolledige/onduidelike antwoorde

<p>Huidige aandeelhouders</p> <p>✓✓</p>	<p>Hulle kan hul belegging in die maatskappy verloor / verlies van al hul spaargeld (finansiële verlies) / verlies aan dividende / kan waarskynlik hul aandele verkoop / daar kan dalk nie meer 'n vraag na die aandele wees nie.</p>
<p>Werknemers</p> <p>✓✓</p>	<p>Werknemers kan uit diens gestel (afgelê) word / hul werk verloor / geen werksekerheid meer nie / werkloosheid in die land kan toeneem / werknemers se moraal en produktiwiteit neem af / Verandering in vergoeding en/of byvoordele (verminderde salaris/byvoordele/bonus) / Kostebesparende maatreëls (afleggings).</p>

4

4.4

As jy 'n aandeelhouer in Gadram Bpk. was, watter ander vrae sou jy by die AJV gevra het? Verduidelik TWEE punte.

Enige TWEE toepaslike punte ✓✓ ✓✓

Deelpunte vir onvolledige/onduidelike antwoorde

PUNT 1	<ul style="list-style-type: none"> • Was enige van hierdie oortreders se karakters/agtergrond nagegaan voordat hulle op die direksie aangestel is? • Watter dissiplinêre stappe sal deur die maatskappy of die Direksie teen hierdie oortreders ingestel word? • Is dit moontlik om die maatskappy te red / wie gaan die beheer van die maatskappy oorneem? • Kan die verliese op enige wyse van die oortreders herwin word, bv. om op hul bates beslag te lê of dit te verkoop?
PUNT 2	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe gaan die direksie ingryp om die situasie te red/reg te stel? • Watter stappe/aksie gaan teen hierdie direkteure geneem/ingestel word? • Hoe word die beeld van die maatskappy / die aandeelprys deur hierdie oortredings op die langtermyn geraak? • Sal hierdie saak by die toepaslike professionele instansies gerapporteer word sodat die nodige dissiplinêre stappe teen die oortreders geneem kan word? • Kan die direksie 'n gedetailleerde verduideliking gee van die omstandighede wat tot die weerhouding-ouditverslag gelei het? • Watter maatreëls word ingestel om te verseker dat verslaggewing in die toekoms akkuraat en deursigtig sal wees? • Kan aandeelhouers staat maak op deursigtige en gereelde kommunikasie oor die ondersoek se vordering en bevindings? • Watter impak, indien enige, het die bewerings en ondersoek op die maatskappy se langtermyn strategiese beplanning?

4

TOTALE PUNTE

15

TOTAAL: 150